

अधिकाऱ्यांच्या परदेश दौऱ्यांचे  
प्रस्ताव सामान्य प्रशासन  
विभागास सादर करण्यासाठी  
टिप्पणीचा नमुना विहित  
करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन  
सामान्य प्रशासन विभाग  
शासन परिपत्रक क्रमांक: परदौ-१४२५/प्र.क्र.९५/विचौ-१  
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२  
दिनांक: २१ ऑगस्ट, २०२५

**संदर्भ:** १) सामान्य प्रशासन विभाग, शासन परिपत्रक क्रमांक परदौ १४२०/ प्र.क्र.२६/ ११  
दि.०१.०२.२०२१

२) सामान्य प्रशासन विभाग, शासन पत्र क्रमांक परदौ १४२३/ प्र.क्र.४२/ ११ दि.१२.०५.२०२३

**परिपत्रक :-** अखिल भारतीय सेवेतील, राज्य सेवेतील तसेच सार्वजनिक उपक्रम मंडळे, महामंडळे इत्यादींचे अधिकारी / पदाधिकारी यांच्या परदेश दौऱ्यासंबंधीचे निकष, सूचना व कार्यपद्धती विहित करण्याबाबतच्या सूचना उपरोक्त संदर्भाधिन क्र.१ येथील शासन परिपत्रक, दिनांक ०१.०२.२०२१ अन्वये निर्गमित करण्यात आल्या आहेत. मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांकडून या विभागाकडे प्राप्त होणाऱ्या प्रस्तावांचे अवलोकन केले असता, परदेश दौऱ्याचे प्रस्ताव परिपूर्ण प्राप्त होत नसून त्यामध्ये त्रुटी / कमतरता आढळून येत आहेत. अशा त्रुटींमुळे विभागाची टिप्पणी, तपासणीसूची तसेच सादर केलेली कागदपत्रे यामध्ये विसंगती आढळून येते. अत्यंत महत्वाच्या व अनिवार्य अशा बाबी / कागदपत्रे तपासणे जिकीरीचे ठरते तसेच त्यामध्ये अनावश्यक कालापव्यय होतो.

२. उपरोक्त पार्श्वभूमीवर परदेश दौऱ्याचा प्रस्ताव योग्य पद्धतीने सामान्य प्रशासन विभागास सादर करण्यासाठी टिप्पणीचा सुधारीत नमुना सोबत जोडण्यात आला आहे. उपरोक्त संदर्भाधिन अ.क्र.१ येथील दि.१.०२.२०२१ रोजीच्या परिपत्रकासोबतची तपासणी सूची व सचिवांनी द्यावयाचे प्रमाणपत्र रद्द करण्यात येत आहे. त्याचप्रमाणे संदर्भाधिन अ.क्र.२ येथील पत्र रद्द करण्यात येत आहे. सामान्य प्रशासन विभाग दि.१.०२.२०२१ रोजीच्या परिपत्रकान्वये निर्गमित केलेल्या परदेश दौऱ्याबाबतचे निकष व सूचना कायम राहतील. याव्यतिरिक्त सर्व प्रशासकीय विभागांना खालीलप्रमाणे सूचना देण्यात येत आहेत :-

१. विहित नमून्यात नसेलेले व अपूर्ण तपशील असलेले प्रस्ताव स्विकारण्यात येणार नाहीत.
२. अभ्यास दौरा व प्रशिक्षण वगळता अन्य दौऱ्यांमध्ये ३ पेक्षा जास्त अधिकाऱ्यांचा समावेश करू नये. तीन पेक्षा जास्त अधिकाऱ्यांचा समावेश असल्यास त्याचे समर्थन नमूद करावे.
३. अभ्यास दौरा व प्रशिक्षणासाठी परदेश दौऱ्याचे प्रस्ताव पाठविताना, अखिल भारतीय सेवेतील अधिकारी, विभाग प्रमुख यांचे व्यतिरिक्त अन्य अधिकारी / कर्मचारी यांचे तपशीलाबाबत स्वतंत्र विवरणपत्र तयार करून संबंधित सह / उपसचिवांनी स्वाक्षरी करावी व ते टिप्पणीसोबत जोडावे. विना स्वाक्षरीचे प्रस्ताव स्विकारले जाणार नाहीत.
४. मंत्री महोदयांचे परदेश दौऱ्यांचे प्रस्ताव मुख्य सचिव यांचे अध्यक्षतेखालील समितीच्या कार्यक्षेत्र येत नसल्यामुळे ते सामान्य प्रशासन विभागाकडे सादर करण्यात येवू नयेत.
५. विद्यापीठांचे कुलगुरु, स्वायत्त संस्थांचे अध्यक्ष यांचे परदेश दौऱ्यांचे प्रस्ताव मुख्य सचिव यांचे अध्यक्षतेखालील समितीच्या कार्यक्षेत्र येत नसल्यामुळे ते या समितीकडे सादर करण्यात येवू नयेत. तथापि, कुलगुरु पदाचा कार्यभार भारतीय प्रशासकीय सेवेतील अधिकाऱ्याकडे असल्यास अशा अधिकाऱ्याच्या परदेश दौऱ्यास ना-हरकत प्रमाणपत्र देण्यासंदर्भात सामान्य प्रशासन विभाग (कार्यासन भाप्रसे-१) यांना अवगत करावे.
६. परदेश दौऱ्यांचे प्रस्ताव e-office द्वारे सादर करणे व यथास्थिती अनुषंगीक कागदपत्रे सोबत जोडून त्यांना hyperlink देणे अनिवार्य करण्यात आहे.

हे परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या [www.maharashtra.gov.in](http://www.maharashtra.gov.in) या संकेतस्थळावर उपलब्ध असून त्याचा संकेतांक २०२५०८२११२१८२५६९०७ असा आहे. हे परिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(सुचिता महाडिक)  
सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. सर्व प्रशासकीय विभाग, मंत्रालय, मुंबई
२. निवडनस्ती वि.चौ.१

**परदेश दौन्याचा प्रस्ताव सामान्य प्रशासन विभागास सादर करावयाच्या टिप्पणीचा मसूदा**

**विभाग/ कार्यासन-**

**१.प्रस्ताव :-** परदेश दौन्याचे थोडक्यात विवेचन

मा. मुख्यमंत्री / मंत्री महोदयांच्या नेतृत्वाखालील शिष्टमंडळाचे सदस्य म्हणून अधिकाऱ्यांचा दौरा प्रस्तावित असेल तर तसे विनिर्दिष्टपणे स्पष्ट करावे.

**२.परदेश दौन्याबाबतचा तपशील :-**

अ.क्र.	बाब	तपशील
१	निमंत्रण कोणामार्फत प्राप्त झाले आहे	(पृ. / प.वि.)
२	निमंत्रण देणाऱ्या संस्थेचा तपशील (केंद्र शासनाचा संबंधित विभाग)	
३	दौन्याचा कालावधी प्रवासाच्या कालावधीसह	
४	द्विपक्षीय करारांतर्गत दौरा असल्यास कराराची प्रत / शासन धोरणांतर्गत दौरा असल्यास शासन निर्णयाची प्रत	(पृ. / प.वि.)
५	दौन्याचे प्रयोजन (दौरा कसा उपयुक्त ठरेल यासह)	
६	सदरचा दौरा दि.०१.०२.२०२१ च्या शासन परिपत्रकातील परिच्छेद ३ मधील कोणत्या प्रकारात मोडतो.	
७	दौन्याचा खर्च राज्य शासन किंवा राज्य शासनाच्या अधिपत्याखालील संस्था करणार असल्यास खर्चाची अंदाजित रक्कम नमूद करावी तसेच संबंधीत लेखाशिर्ष व त्याखालील तरतूद नमूद करावी.	
८	परदेश दौन्याचा खर्च खाजगी संस्था करणार असल्यास सदर संस्थेचा प्रकार व उत्पनाचा स्रोत / खर्चाची अंदाजित रक्कम	(पृ. / प.वि.)

**३. परदेश दौन्यात समाविष्ट अधिकाऱ्यांचा तपशील**

अ.क्र.	बाब	अधिकारी क्र.१	अधिकारी क्र.२	अधिकारी क्र.३
१	अधिकाऱ्याचे नाव, पदनाम व विभाग			
२	अधिकाऱ्याच्या नावाने परस्पर निमंत्रण असल्यास त्याने प्रत्यक्ष अथवा अप्रत्यक्षरित्या स्वतः निमंत्रण प्राप्त करून घेतलेले नाही याची खातरजमा करण्यात आली आहे काय			
३	शिल्लक सेवा			
४	प्रस्तावित दौरा हा चालू आर्थिक वर्षातील कितवा दौरा आहे ?			
५	मागील दौन्याचा अहवाल	(पृ. / प.वि.)	(पृ. प.वि.)	(पृ. / प.वि.)
६	मागील आर्थिक वर्षाचे मत्ता व दायित्व विवरण पत्र सादर केले आहे काय	होय / नाही	होय / नाही	होय / नाही
७	विभागीय चौकशी/ न्यायालयीन प्रकरण सुरू आहे / संशयास्पद सचोटीच्या यादीमध्ये नांव आहे किवा कसे? असल्यास तपशील (पृ. / प.वि.) व दौन्यास पाठविण्याबाबतचे समर्थन	होय/ नाही	होय/ नाही	होय/ नाही
८	<b>अखिल भारतीय सेवेतील अधिकाऱ्यांचा समावेश असल्यास प्रस्तावास मा.मंत्री महोदयांची मान्यता</b>	(पृ. / प.वि.)	(पृ./प.वि.)	(पृ. / प.वि.)
९	परदेश दौन्यास जाणाऱ्या शिष्टमंडळात खाजगी व्यक्तीचा समावेश आहे का ? असल्यास समर्थन (नियुक्ती पत्र, करार यासह) (पृ. / प.वि.)	होय/ नाही	होय/ नाही	होय/ नाही

**प्रस्तावित परदेश दौन्यामुळे उक्त अधिकाऱ्याच्या हितसंबंधाचा संघर्ष (conflict of interest) उद्भवणार नाही, याची खातरजमा करण्यात आली आहे**

*आवश्यकतेनुसार अन्य अनुषंगीक माहिती*

क.अ.

अ.स.

स.स./उ.स.

अ.मु.स./ प्र.स./ सचिव

अ.मु.स. (सेवा)